

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 338.48(477)

Костянтин Бабов

директор ДУ «Український НДІ
медичної реабілітації та курортології МОЗ України», д.мед.н., професор

Тетяна Безверхнюк

завідувач кафедри проектного менеджменту,
ОРИДУ НАДУ при Президентові України, д.держ.упр., професор

Ірина Бабова

професор кафедри проектного менеджменту,
ОРИДУ НАДУ при Президентові України д.мед.н., с.н.с.

СТАЛІЙ РОЗВИТОК ТУРИЗМУ: ПРІОРИТЕТИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Стрімке та некероване зростання туристичного сектору являє собою проблему з точки зору нерационального використання ресурсів, деградації природної та культурної спадщини, а також негативних соціальних наслідків, що обумовлює необхідність зміни парадигми розвитку сфери туризму в бік раціонального управління та відповідального використання рекреаційно-туристичних ресурсів з дотриманням принципів сталого розвитку. В статті проаналізовано рекомендації Організації Об'єднаних Націй та Всесвітньої Туристичної Організації щодо імплементації цілей сталого розвитку в сферу туризму, окреслено основні пріоритети розвитку сталого туризму для курортно-туристичних дестинацій України, цілі сталого розвитку з урахуванням національних особливостей.

Ключові слова: сталий розвиток, цілі сталого розвитку, туризм, курорти, національні пріоритети, Україна.

Kostyantyn Babov

Director SI "Ukrainian Research Institute of Medical Rehabilitation
and Resort Therapy of Ministry of Health of Ukraine", Doctor of Medicine, Full Professor

Tetyana Bezverkhniuk

Head of Project Management Department of the ORIPA NAPA under the President of Ukraine,
Doctor of sciences in Public Administration, Full Professor

Iryna Babova

Professor of Project Management Department of the ORIPA NAPA under the President
of Ukraine, Doctor of Medicine, Senior Research Officer

STAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM: PRIORITIES FOR UKRAINE

Tourism, as one of the fastest growing economies in the world, is defined as an important participant in creating jobs and prosperity, protecting the environment, preserving cultural heritage and fighting poverty. A well-planned and managed tourism sector can help to preserve natural and cultural heritage, expand community opportunities, increase economy and promote peace and intercultural understanding.

The rapid and uncontrolled growth of the tourist sector could cause an irrational use of resources, degradation of natural and cultural heritage, as well as negative social consequences, which necessitates a change in the paradigm of development of tourism in the direction of rational management and responsible use of recreational and tourist resources in accordance with the principles of sustainable development. The article analyzes the recommendations of the United Nations (UN) and the UN World Tourism Organization (UNWTO) on the implementation of the sustainable development goals (SDGs) in the tourism sector, outlines the main priorities of the development of sustainable tourism for the tourist destination of Ukraine, the SDGs taking into account national peculiarities.

The growing recognition of the role of tourism in the sustainable development of the countries and the implementation of the UN program: "Tourism and the Sustainable Development Goals – Journey to 2030" is a significant victory, which provides a unique opportunity for all governments to create a reliable and favorable political foundation for the development of this area. In particular, it provides an opportunity for policy makers to active participation in national planning of SDGs of Ukrainian tourism sector in the following areas:

© Бабов К. Д., Безверхнюк Т. М., Бабова І. К., 2019.

1. Implementation to the Ukrainian tourism sector the principles of sustainable development adopted by the UNWTO: SDG 8, 12, 17 "Decent Work and Economic Growth", "Responsible Production and Consumption" and "Partnership for Sustainable Development Goals", respectively. This will make possible to harmonize the national tourism policy with world-wide principles and create favorable conditions for its development, optimize the mechanisms of state administration of the tourism sector at all levels.

2. Implementation in addition to SDGs listed above the SDG that are in line with national priorities in the development of the tourist sector of Ukraine, namely, in medical and wellness, rural and event tourism. This corresponds to the SDG 3, 11, 14, 15.

3. Establishment of the Sustainable Tourism Observatory in Ukraine, which compliant with the United Nation's SDGs and the activities of the UNWTO in the organization of International Network of Sustainable Tourism Observatories, which monitor the economic, environmental and social impact of tourism at the level of the destinations.

4. Development of indicators for monitoring of sustainable tourism development taking into account national priorities, in particular, resort and recreational potential of Ukraine. The scientific basis for these tasks is the State Institution "Ukrainian Research Institute of Medical Rehabilitation and Resort Therapy of the Ministry of Health of Ukraine" (Odessa, Ukraine).

5. Diversity and prevalence of recreational and natural treatment resources (mineral waters, medical muds, etc.) on the territory of Ukraine necessitate the establishment of a Register of Tourist Destinations with the distribution of regions according to resort potential with the definition of the resorts specialization, followed by the data on their compliance with the sustainable development criteria. It is urgent for the formation of state policy and spatial planning of resort areas.

Implementation of the sustainable development principles in tourism sector of Ukraine will promote protection of the environment and natural resources, cultural heritage, increase of economic indicators and social well-being of the population.

Key words: sustainable development, sustainable development goals, tourism, resorts, national priorities, Ukraine.

Постановка проблеми

В останні шість десятиліть туризм переживав процеси розширення і диверсифікації, перетворюючись в один з найбільш швидкозростаючих секторів економіки в світі, що являє собою проблему з точки зору нераціонального використання ресурсів, деградації природної та культурної спадщини, а також негативних соціальних наслідків. Це обумовлює необхідність зміни парадигми розвитку сфери туризму в бік раціонального та відповідального використання рекреаційно-туристичних ресурсів з дотриманням принципів сталого розвитку.

Сталий розвиток – це загальна концепція стосовно необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі. Самі принципи сталого розвитку були започатковані в 1970-их роках, коли в 1972р. в Стокгольмі на конференції Організації Об'єднаних Націй (ООН) з проблем навколишнього середовища було прийнято Програму ООН з навколишнього середовища, метою якої було сприяння координації охорони природи на загальносистемному рівні [16].

Генеральною Асамблеєю ООН прийнято програму сталого розвитку до 2030 року та встановлено 17 цілей сталого розвитку (ЦСР) [19], спрямованих на боротьбу з бідністю, захист оточуючого середовища і зростання якості життя людства.

1. Подолання бідності.
2. Подолання голоду, розвиток сільського господарства.
3. Міцне здоров'я і благополуччя.
4. Якісна освіта.
5. Гендерна рівність.
6. Чиста вода та належні санітарні умови.
7. Доступна та чиста енергія.
8. Гідна праця та економічне зростання.
9. Промисловість, інновації та інфраструктура.
10. Скорочення нерівності.
11. Сталий розвиток міст і громад.

12. Відповідальне споживання та виробництво.

13. Пом'якшення наслідків зміни клімату.

14. Збереження морських ресурсів.

15. Захист та відновлення екосистем суші.

16. Мир, справедливість та сильні інститути.

17. Партнерство заради сталого розвитку.

Імплементация глобальних ЦСР з урахуванням національних пріоритетів врахована в Стратегії сталого розвитку України до 2030 року, яка встановлює цілісну систему стратегічних та операційних цілей переходу до інтегрованого економічного, соціального та екологічного розвитку країни до 2030 року [12]. Вона також визначає інституційні засади впровадження Стратегії, напрями міжгалузевої та міжсекторальної взаємодії, основні рушійні сили та інструменти її реалізації. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року орієнтована на вектори, визначені в Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» [9]. Стратегічне бачення сталого розвитку України ґрунтується на забезпеченні національних інтересів та виконанні міжнародних зобов'язань України щодо переходу до сталого розвитку.

В Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна», яка була проголошена у 2017 р., визначаються базові показники для досягнення ЦСР. Зокрема, в документі зазначено, що глобальні показники призначені для аналізу тенденцій, визначених на глобальному рівні ЦСР до 2030 року, та здійснення міжнародних зіставлень, проте вони не завжди прийнятні у національному контексті. Показники, призначені для здійснення моніторингу на національному та субнаціональному (локальному) рівнях, мають розроблятися з урахуванням можливостей національної статистичної системи [5]. В теперішній час органи державної статистики збирають інформацію щодо 96 показників: за 52 показниками – у повній відповідності до існуючих міжнародних стандартів, за 44 – у частковій відповідності. В Національній доповіді наголошено на проблемах, які можуть ускладнювати проведення якісного моніторингу ЦСР: 1) на глобальному рівні – відсутність методології для визначення ряду індикаторів; ряд індикаторів

потребує організації та запровадження спеціальних обстежень; наявна методологія розпорошена між міжнародними організаціями; 2) на національному рівні – відсутність методології та методики обчислення ряду індикаторів; відсутність методики аналізу відповідності національних індикаторів міжнародним стандартам; відсутність нормативного акта, який регламентує розробку порядку ведення моніторингу як на міжнародному, так і на національному рівні, а також центральних органів виконавчої влади, відповідальних за надання інформації; недостатність вітчизняної інформаційної бази, що спричинює необхідність запровадження спеціальних обстежень [5].

Саме туризм об'єднує усі три складові сталого розвитку (економічну, соціальну та екологічну), сприяючи збереженню та охороні навколишнього середовища, економічному зростанню та соціальному благополуччю. Початок застосування принципів сталого розвитку в туристичній сфері сягає 1980-1990 рр. [15], однак ці спроби були несистемним та спорадичним.

ООН впродовж багатьох років (починаючи з проголошення 04.11.1966р. «Міжнародного року туризму») проводила заходи щодо заохочення розвитку еко-туризму та сталого туризму в усьому світі. Зокрема в на Конференції ООН Ріо20+ «Майбутнє, якого ми бажаємо» (2012р.) було наголошено, що «діяльність у сфері туризму, яка ретельно спланована та регулюється, може внести вагомий внесок в рамках всіх трьох компонентів сталого розвитку, тісно пов'язана з іншими секторами та може забезпечувати створення гідних робочих місць та відкривати можливості в області торгівлі» та прийнято Десятирічну стратегію дій з переходу до використання раціональних моделей споживання та виробництва і започатковано існування в рамках цієї десятирічної стратегії програми сталого туризму [18]. Згідно Резолюції ООН від 22 грудня 2015р. № 70/193 «Міжнародний рік сталого туризму в інтересах розвитку, 2017 рік» [17], підтверджуючи резолюцію від 25 вересня 2015р. № 70/1 «Перетворення нашого світу: Розпорядок денний в сфері сталого розвитку на період до 2030 року» [19] та беручи до уваги резолюцію XXI сесії Генеральної асамблеї Всесвітньої туристичної організації (ВТО) (2015р.) «Міжнародний рік сталого туризму в інтересах розвитку в 2017 році» [20], ООН постановила оголосити 2017 рік Міжнародним роком сталого туризму в інтересах розвитку.

ООН ВТО підкреслює пріоритетність туризму у реалізації ЦСР 8 «Гідна праця та економічне зростання», 12 «Відповідальне споживання та виробництво», 14 «Збереження морських ресурсів» та 17 «Партнерство заради сталого розвитку» [22]. Хоча з повною впевненістю можна стверджувати, що туризм відіграє провідну роль в вирішенні усіх цілей сталого розвитку.

В програмному документі ООН ВТО «Туризм та цілі сталого розвитку – подорож до 2030 року» зазначено: «На міжнародному та національному рівнях щороку виникають проблеми, пов'язані з викидами парникових газів, економічними збитками, управлінням ресурсами, впливом на місцеві громади, тощо. Таким чином, використання позитивного сприятливого сектору туризму у стійкому розвитку та пом'якшення його потенційних негативних наслідків вимагає міцного партнерства та рішучих дій усіх зацікавлених сторін у сфері туризму у відповідності до порядку денного 2030 р. для сталого

розвитку. Роль туризму у досягненні 17 ЦСР може бути значно посилена, коли сталий розвиток стає загальною відповідальністю та рухається до основних напрямків політики та прийняття бізнесових рішень у сфері туризму» [23]. ВТО проведено аналіз національних оглядів 64 країн щодо дотримання ЦСР в сфері туризму, в якому наголошено на цінності туризму не тільки як водія, але й як прискорювача реалізації ЦСР через його різноманітну та мультиплікативну дію на інші сектори та галузі економіки та суспільного життя, що надає унікальну можливість для всіх урядів створити надійний і сприятливий політичний фундамент, заохочувати і надавати можливість політикам, що займаються питаннями туризму, брати активну участь у національному плануванні ЦСР. Туризм у національних оглядах найчастіше згадується стосовно ЦСР 8, 12 та 17; є мало рекомендацій, що пов'язують туризм із ЦСР 3, 4, 7 та 10, що свідчить про необхідність посилення ініціатив у цих напрямках; в деяких оглядах висвітлюються проблеми та загрози туризму у реалізації ЦСР, зокрема безвідповідальне споживання та виробництво, нераціональне управління ресурсами та відходами: ЦСР 12, 14 та 11. Аналіз також показав, що потенціал туризму для реалізації ЦСР напряду залежить від зовнішніх загроз, таких як зміна клімату, втрата біорізноманіття, стихійні лиха, регіональна та міжнародна безпека та глобальна економічна нестабільність, що відображено в ЦСР 16, 13, 15, 11 та 8 [23].

Таким чином, в програмному документі ООН ВТО «Туризм та цілі сталого розвитку – подорож до 2030 року» окреслені ключові моменти [23].

1. Політики визначають широкий внесок туризму в ЦСР: 41 із 64 національних оглядів наголошують на ролі туристичної сфери у реалізації ЦСР 8, 12 та 17.

2. Необхідна активна участь політиків, відповідальних за сферу туризму, у плануванні реалізації ЦСР: лише в 13 із 41 оглядів згадано про залучення політиків у сфері туризму до планування національних ЦСР, що передбачає відсутність достатнього впливу в інституційних механізмах, які керують національними процесами реалізації ЦСР. Це може призвести до втрати можливостей використати справжній потенціал туризму у виконанні Порядку денного щодо сталого розвитку до 2030 року.

Наступною ініціативою ВТО у реалізації загальносвітових ЦСР було створення у 2004р. міжнародної мережі обсерваторій сталого розвитку туризму [21], яка здійснює моніторинг економічного, екологічного та соціального впливу туризму на рівні дестинацій. Зараз в світі працюють 24 обсерваторій: 9 в Китаї, 5 в Індонезії, 2 в США, по одній в Греції, Мексиці, Бразилії, Хорватії, Новій Зеландії, Португалії, Італії та Панамі. Цілями роботи обсерваторій сталого розвитку туризму є перелічені нижче.

1. Інтегрований підхід, який забезпечує основу для систематичного, своєчасного та регулярного моніторингу використання ресурсів та кращого розуміння впливу туризму.

2. Докази для створення міцної основи матеріальних та структурованих даних для обґрунтування прийняття управлінських рішень.

3. Активне залучення місцевих зацікавлених сторін до вимірювання ризиків, впливу, обмежень та можливостей.

4. Створення мережі для обміну інформацією з метою поліпшення знань, співробітництва, спілкування та звітності.

5. Вимірювання ефективності для моніторингу і консультування з питань реалізації планів, політики та управлінських дій в сфері сталого розвитку.

6. Безперервність та регулярність моніторингу.

Згідно рекомендаціям ВТО для обсерваторій сталого туризму при моніторингу необхідно оцінювати дев'ять обов'язкових проблемних напрямків: сезонність; зайнятість; економічні внески дестинацій; управління (контроль, регулювання, громадське управління); задоволення місцевого населення; управління енергоспоживанням, водними ресурсами, стічними водами, твердими відходами. Можливість коректного порівняння результатів між дестинаціями найчастіше є руховою силою та основною метою уніфікації вимірюваних індикаторів для оцінки сталого розвитку туризму, однак кожна туристична дестинація являє собою складну екосистему з її власними індивідуальними характеристиками, що обумовлює необхідність розробки індикаторів з урахуванням національних пріоритетів.

Мета

Метою нашого дослідження було проаналізувати особливості та виявити основні пріоритети розвитку сталого туризму для курортно-туристичних дестинацій України та окреслити цілі сталого розвитку для туристичної сфери України з урахуванням національних особливостей.

Виклад
основного
матеріалу

В Україні сфера туризму є одним з пріоритетів розвитку держави. Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 схвалено Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [9], в якій в переліку пріоритетних програм, зокрема в Програмі популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі формування і просування бренд-меседжів про Україну зазначено: «Україна – країна, приваблива для туризму; Україна – країна із визначними культурними та історичними традиціями». Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р схвалено Стратегію розвитку туризму та курортів на період до 2026 року [8], де наголошено на необхідності дотримання принципів сталого розвитку. Безперечно, найважливішими ЦСР для сфери туризму, як зазначено в програмному документі ООН ВТО «Туризм та цілі сталого розвитку – подорож до 2030 року» є ЦСР 8, 12 та 17, на реалізацію яких спрямована Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року.

З урахуванням рекомендацій ВТО щодо розробки та впровадження національних пріоритетів у реалізації ЦСР в туристичній сфері, слід підкреслити актуальність для нашої країни ЦСР 3 «Міцне здоров'я і благополуччя». Зокрема в Національній стратегії реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015-2020 років зазначено: «Основною функцією держави у сфері громадського здоров'я повинна бути розробка політики і стратегії в галузі профілактики хвороб, охорони та промоції здоров'я» [6]. Перехід до превентивної парадигми зміцнення, збереження здоров'я повністю відповідає ЦСР 3 та підкреслює важливу роль курортно-туристичних дестинацій Украї-

ни в побудові принципів здорового способу життя, або впровадження більш популярного тренду сьогодні – велнес-стилю життя – у населення України. Медичний та лікувально-оздоровчий туризм на сьогодні є пріоритетними напрямками розвитку курортів України з огляду на розповсюдженість та різноманітність природних лікувальних ресурсів, наявність розгалуженої мережі санаторно-курортних закладів різної форми власності на відомчого підпорядкування. Це державно-приватне партнерство в організації ранньої реабілітації, запровадження широкого спектру велнес та спа послуг з застосуванням місцевих природних лікувальних ресурсів, тощо.

ЦСР 11 «Сталий розвиток міст і громад» може бути реалізована в туристичній сфері України не тільки з огляду на подієвий туризм в крупних всесвітньо-відомих туристичних містах – Києві, Одесі, Львові, але й містах-курортах з урахуванням всіх їх переваг як курортно-туристичних дестинацій з багаторічними традиціями, рекреаційним, лікувально-оздоровчим та культурним потенціалом, тощо.

Підтвердженням актуальності розвитку обраних ЦСР для курортно-туристичної сфери України є інтерв'ю координатора зі зв'язків з країнами ВТО Бекою Джакелі, яке він надав в межах туристичної панелі 18 Міжнародного економічного форуму (м. Львів, 31 жовтня – 1 листопада, 2018р.), та в якому зазначено, що, враховуючи можливості та потенціал України, пріоритетними видами туризму для нашої країни є лікувально-оздоровчий, сільський та, звичайно, подієвий туризм. На перше місце експерт ставить оздоровчий туризм завдяки значному потенціалу природних бальнеологічних, грязьових, кліматичних курортів. «В цьому секторі повинні бути три основні напрямки роботи: інвестиція, яку має вкласти держава, насамперед розвиток інфраструктури, доріг, тощо; держава має створити інвестиційні пакети для співпраці з інвесторами; і третє – просування цих курортів», зазначив експерт [2]. Також було наголошено на тому, що лікувально-оздоровчий та сільський туризм не можуть розвинуться за рік, вони потребують інвестицій, але саме «медичний» турист залишає в країні найбільше грошей.

Цьому є підтвердження в економічному аналізі, який щорічно проводить Global Wellness Institute: глобальні прибутки велнес туризму у 2017 році становили 639 мільярдів доларів США та зростання цього ринку відбувається вдвічі швидше, ніж загалом в туристичному секторі економіки [13].

Курортний комплекс України – це велика соціально-орієнтована індустрія здоров'я та відпочинку, головною складовою якої є найбільші в Європі запаси рекреаційних ресурсів. Це цілющий клімат та рекреаційні території, мінеральні води як для внутрішнього, так і для зовнішнього застосування, включно з термальними (Закарпатська, Херсонська, Одеська обл.), пелоїди (лікувальні грязі) усіх бальнеологічних типів, ропа лиманів та озер, морська вода, бішофіт, озокерит, що обумовлено вдалими географічним розташуванням країни, сучасною динамікою гідросфери, геологічною будовою [4], представлені усі види курортів – бальнеологічні, грязьові, бальнеогрязьові, кліматичні. Відомості про природні лікувальні ресурси України, їх стан, тощо, заносяться до Державного кадастру природних лікувальних ресурсів [1]. На сьогодні, з урахуванням

вимог Законів України «Про курорти» [7] та «Про туризм» [10] на основі наукових досліджень ДУ «Український НДІ медичної реабілітації та курортології МОЗ України» оголошено курортами державного значення мм. Хмельник (Вінницька обл.), Бердянськ (Запорізька обл.), Саки (АР Крим), Скадовськ (Херсонська обл.), Миргород (Полтавська обл.), Слав'янськ (Донецька обл.) та місцевого значення Солотвино (Закарпатська обл.) та Косів (Івано-Франківська обл.) (рис. 1) [3].

погляд, є хорватська обсерваторія сталого туризму, яка була організована Інститутом туризму в Загребі та увійшла до мережі обсерваторій у 2016р. [14]. Вона відповідає за моніторинг сталого туризму в Адріатичній Хорватії, є інтегрованим підрозділом Інституту туризму та працює у міждисциплінарній команді дослідників цього інституту. Ключовими індикаторами, які використовуються, є задоволення приймаючих громад (місцевого населення); задоволення відвідувачів;

Рис. 1. Курорти державного значення та перспективні курортні території.

Слід зауважити, що курортно-туристична спрямованість є містоутворюючою для вказаних курортних територій, підвищує їх інвестиційний потенціал та привабливість [11]. Завдяки значній розповсюженості природних лікувальних ресурсів практично в кожній області України можна виділити перспективні території для розвитку курортно-рекреаційного комплексу та визнання природних територій курортами (рис. 1): Львівська обл. (Східниця, Трускавець, Моршин – курорти державного значення, Немирів, Любін Великий – місцевого значення), Волинська обл. (Шацьк – курорт державного значення), Одеська обл. (Куяльник – курорт державного значення, Сергіївка, Затока – місцевого значення), Миколаївська обл. (Коблеве – курорт місцевого значення), Харківська обл. (Люботин – курорт місцевого значення), Хмельницька обл. (Сатанів, Кам'янець-Подільський – курорти місцевого значення), Київська обл. (Ворзель – курорт місцевого значення), тощо.

В реалізації ініціативи ВТО щодо створення Обсерваторії сталого туризму національним пріоритетом України ми вважаємо моніторинг стану курортно-туристичних дестинацій та рекреаційних ресурсів. Прикладом для створення Обсерваторії в Україні, на наш

місцеві економічні вигоди від туризму та зайнятість; сезонність туризму; управління енерго- та водними ресурсами, відходами; контроль просторового розвитку.

Стратегія розвитку туризму та курортів України на період до 2026 року приділяє особливе значення розвитку курортів, рекреації, лікувально-оздоровчому та медичному туризму. В Україні зосереджена практична половина природних лікувальних ресурсів Європи, які, на жаль, на цей час залишаються нереалізованим потенціалом практично всіх регіонів країни. Таким чином, реалізації завдань державної політики у сфері туризму та курортів, що полягає також і в дотриманні принципів сталого розвитку туристичного та курортного потенціалу України, викликана нагальною потребою створення системних та комплексних передумов для розвитку туризму та курортів в Україні, що має стати одним з пріоритетних напрямів прискорення економічного зростання країни, залучення інвестицій, забезпечення зайнятості (насамперед за рахунок створення нових цілорічних робочих місць), покращення транспортної інфраструктури регіонів, раціонального природокористування та охорони навколишнього середовища, структурної модернізації економіки, наповнення бюджетів всіх рівнів.

Сфера туризму, як одна з економік найбільш швидко зростаючих у світі, визначається як важливий учасник створення робочих місць і добробуту, охорони навколишнього середовища, збереження культурної спадщини та подолання бідності. Добре спланований та керований сектор туризму може допомогти зберегти об'єкти природної та культурної спадщини, розширювати можливості громад, створювати торговельні можливості та сприяти миру та міжкультурному взаєморозумінню.

Зростаюче визнання ролі туризму в сталому розвитку держав та реалізація програми ООН ВТО «Туризм та цілі сталого розвитку – подорож до 2030 року» є знаковою перемогою, яка надає унікальну можливість для всіх урядів створити надійний і сприятливий політичний фундамент розвитку цієї сфери. Зокрема, це надає можливість політикам, що займаються питаннями туризму, брати активну участь у національному плануванні цілей сталого розвитку за наступними напрямками:

1. Дотримання Україною принципів сталого розвитку та цілей сталого розвитку туризму, прийнятих за основні Всесвітньою туристичною організацією ООН: ЦСР 8, 12, 17 «Гідна праця та економічне зростання», «Відповідальне споживання та виробництво» та «Партнерство заради сталого розвитку» відповідно. Це дозволить узгодити національну політику у сфері туризму з загальносвітовими принципами та створити сприятливі умови для її розвитку, оптимізує механізми державного управління сферою туризму на всіх рівнях.

2. Втілення, окрім основних для туризму цілей сталого розвитку, цілей, що відповідають національним пріоритетам у розвитку туристичної сфери України, а саме напрямів лікувально-оздоровчого, сільського та подієвого туризму. Це відповідає ЦСР 3, 11, 14, 15, тощо.

3. Створення в Україні обсерваторії сталого розвитку туризму, що повністю відповідає ЦСР, встановленим ООН, та діяльності ВТО щодо функціонування всесвітньої мережі обсерваторій сталого туризму, яка здійснює моніторинг економічного, екологічного та соціального впливу туризму на рівні дестинацій.

4. Розробка індикаторів для моніторингу сталого розвитку туризму з урахуванням національних пріоритетів, зокрема курортно-рекреаційного потенціалу України. Науковою базою для здійснення цих завдань є ДУ «Український НДІ медичної реабілітації та курортології МОЗ України» (м. Одеса).

5. Багатство та різноманітність, а також розповсюдженість на території України природних лікувальних ресурсів обумовлює необхідність створення Реєстру туристичних дестинацій з розподілом регіонів згідно курортно-туристичного потенціалу з визначенням спеціалізації курортів, з наступним внесенням даних щодо їх відповідності критеріям сталого розвитку. Нагальним для формування державної політики та просторового планування курортних територій є ведення Кадастру природних територій курортів.

Саме впровадження принципів сталого розвитку туризму, у перше чергу в курортно-туристичних регіонах, сприятиме їх екологічній безпеці та належній охороні навколишнього середовища та природних ресурсів, зростанню економічних показників та соціальному благополуччю населення.

1. Державний кадастр природних лікувальних ресурсів. Здобутки і перспективи : монографія / За ред. К. Д. Бабова, О. М. Нікіпелової, А. В. Мокієнко. Одеса : Фенікс, 2017. 150 с.
2. Експерт Світової туристичної організації назвав найперспективніші види туризму для України (інтерв'ю). *Новини* URL: <https://dyvys.info/2018/11/03/ekspert-svitovoyi-turystychnoyi-organizatsiyi-nazvav-najperspektyvnishi-vydy-turyzmu-dlya-ukrayiny-interv-yu/>
3. Курорти України державного та місцевого значення / За ред. К. Д. Бабова, О. М. Нікіпелової. Одеса, ПАЛЬМІРА, 2010 220 с.
4. Курорти та санаторії України: Науково-практичний довідник / За ред. К. Д. Бабова, В. В. Єжова та О. М. Торохтіна. Київ: Фолігрант, 2009. 432 с.
5. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна», яка визначає базові показники для досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР) 2017р. URL: <http://www.un.org.ua/ua/publikatsii-ta-zvity/un-in-ukraine-publications/4203-2017-natsionalna-dopovid-tsili-staloho-rozvytku-ukraina-ia-ka-vyznachaie-bazovi-pokaznyku-dlia-dosiahnennia-tsilei-staloho-rozvytku-tssr>
6. Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015 – 2020 років. URL: http://healthsag.org.ua/wp-content/uploads/2014/11/Strategiya_UKR.pdf
7. Про курорти : Закон України від 05.10.2000 р. № 2026-14 з поточною редакцією від 18.12.2017р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2026-14>.
8. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року : Розпорядження КМУ від 16.03.2017 р. № 168-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80>.
9. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12.01.2015р. № 5/2015. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
10. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 р. № 324/95-вр з поточною редакцією від 11.02.2015 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>
11. Регіональний туристичний продукт: проектний підхід до забезпечення конкурентоспроможності : монографія / За заг. ред. М. М. Іжї, К. Д. Бабова, Т. М. Безверхнюк. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2016. 626 с.
12. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. URL: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/sustainable-development-report/Sustainable-Dev-Strategy-for-Ukraine-by-2030.html>
13. Global Wellness Tourism Economy November, 2018. 102 p. URL: www.globalwellnessinstitute.org
14. Preliminary Report of Croatian Sustainable Tourism Observatory – Focal area: Adriatic Croatia / Ivan Kožić, Sanda Čorak, Zrinka Marušić, Izidora Marković, Ivan Sever / Zagreb, July 2016. 20 p.
15. Richard W. Butler (1999) Sustainable tourism: A state of the art review. *Tourism Geographies* (An International Journal of Tourism Space, Place and Environment) Volume 1, 1999. Issue 1: Sustainable Tourism. P. 7-25.
16. Resolution adopted by the General Assembly of United Nations on 15 December 1972 (2997 (XXVII)).

Institutional and financial arrangements for international environmental cooperation). URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/270/27/IMG/NR027027.pdf?OpenElement>

17. Resolution adopted by the General Assembly of United Nations on 22 December 2015 [on the report of the Second Committee (A/70/472)] 70/193. International Year of Sustainable Tourism for Development, 2017. URL:

<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/449/67/PDF/N1544967.pdf?OpenElement>

18. RIO 20+: United Nations Conference on Sustainable Development «The future we want», Rio de Janeiro, Brazil, 20-22 June 2012. URL: https://rio20.un.org/sites/rio20.un.org/files/a-conf.216l-1_english.pdf.pdf

19. United Nations (2015) Transforming our world: the 2030 agenda for sustainable development. – 41 p. URL: sustainabledevelopment.un.org/A/RES/70/1

20. World Tourism Day 2017 addresses the power of sustainable tourism for development. PR No.: PR 17109. URL: <http://media.unwto.org/press-release/2017-09-27/world-tourism-day-2017-addresses-power-sustainable-tourism-development>

21. The World Tourism Organization (UNWTO) International Network of Sustainable Tourism Observatories (INSTO). URL: <http://insto.unwto.org/>

22. World Tourism Organization (UNWTO) (2015) Tourism and the Sustainable Development Goals. UNWTO, Madrid, Spain. URL: <http://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284417254>

23. World Tourism Organization and United Nations Development Programme (2017), Tourism and the Sustainable Development Goals – Journey to 2030, Highlights, UNWTO, Madrid. – 36 p.